

Megjelenik a lap **Temesvárott** minden kedden.

Előfizetési díj akár helyben, akár postai szétküldéssel:

Egész évre 6 ft. pp. = 6 f. 30 kr. ujp.

Fél évre 3 ft. pp. = 3 f. 15 kr. ujp.

A helybeli előfizetők a lap házhozordásáért rendelést tehetnek a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros, bécsi utca 68. szám, első emelet.

DELEJTÜ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Jelige: Csak az a nemzet vész el, mely önmagát elhagyja.

Előfizethetni helyben a szerkesztőségnek, vagy a helyb. könyvkereskedésekben; vidéken minden cs. kir. postahivatalnál szerkesztőséghez utasítandó bérmentes levelekben.

Hirdetések minden közhasználatban lévő nyelven fölvetetnek. A beiktatásért minden három hasábos egyes sorért 4 p. vagy 7 uj krajcárnyi díjszámítatik.

Kiadó hivatal: belváros, bécsi utca Uhrmann Márton műkereskedésében.

Kedd, május 22. 1860.

21. szám.

Harmadik évi folyam.

Cs. k. rendőrségi igazgatóság Temesvárott.

5477 szám.

A Delejtü szerkesztőjének, Tekintetes Pesty Frigyes urnak

Helyben.

Az itt megjelenő Delejtü című folyóirat, f. hó 15-én kiadott 20-ik számának 159. lapján azt a közlést hozza, hogy a Temesi Bánság részére birodalmi tanácsosul kinevezett földbirtokos Mocsonyi András ur ezen meghívását nem fogadta volna el.

Eltekintve azon közlés alaptalanságától, a nevezett lap ezen hír közzétételével, mely a politikai napi történelembe vág, egyszersmind lapengedélyét is hágja át.

Miután a Delejtü folyóirat állhatatosan a császári kormányra és a birodalom álladalmi egységére nézve ellenséges irányt folytat, és ezen irányzatát a fenebb említett hír közzétételével is tanusította, ennél következtében önnek a magas cs. kir. temesvári helytartóság f. hó 8-án kelt 1679 számú rendel.

delete alapján, a sajtótörvény 22-ik §-a szerint, a magas helytartóság nevében ezennel a második írásbeli megintés kiadatik, a mely is a Delejtü legközelebbi számának homlokán kinyomatandó.

Temesvár május 19-én 1860.

A cs. kir. rendőrigazgató

Leiser.

Az utak és vaspályák fejlődése.

II. *)

A mily tökélyre jutott az utászat a rómaiaknál, oly pangás-, sőt pusztulásnak indult az a későbbi századok alatt; úgy annyira, hogy Franciaornak a 6-ik századig nem volt más utja, mint a rómaiak által építettek maradványa, s mind addig míg a nemzet akkori tétlenségéből fel nem riadt, nem is lehetett remény a fejlődésre

De el kelle jönni a kornak, mely meghozza adóját a rég elhanyagolt utászatnak.

Hadviselés által lettek a római utak oly híresek, újra Nagy Károly hadviselete tette a római utak kijavítását, és uj hadi utak építését szükségessé.

E tevékenység e téren igen kevés volt, mert noha az utvám be volt hozva, még is elég idejök volt a hiányosan javított utaknak a 18-ik századig tönkre jutni.

Csakis a 18-ik század elején éledező kereskedelem, s később I. Napoleon adott új életet és fejlődést az utépítészetnek, ki oly erélylyel építetté hadviselés által szükségessé lett nagy hadi utait, hogy azokra 1800—1812-ig 300millió frankot fordított; ő nem ismert akadályt, nem nehézséget, vaskövetkezéssel vezeteté utait, a kitüzött két végpont között, közbe eső akadálynak le kelle győzetnie; mutatják ezt a 6 millió frankba került Mont-Cenis, és 10 millióba került Simploni utak. A franciaknál sokkal hátrább maradtak az angolok, kiknél a 10-ik századig a szállítás lóháton történt, s utul általában csak a folyók partjai használtattak.

Noha az angol törvények évszázadonkint megemlékeztek az utakról, de az csak rendelet maradt s utak nem építették.

Midőn azonban VI. Károly alatt 1670 körül a kereskedelem lendületnek indult, behozatott az utvám, hogy a begyült vámpénzekből, utak építtessenek és jó karban tartassanak, mind a mellett a 18-ik századig az utak igen középszerű állapotban voltak.

*) Lásd az első közleményt lapunk 15-ik számában.

Angolhon legjobb utai jelenleg Felső - Skóciában vannak, mely remek utak Telfort mérnök terve, és felügyelete alatt e század elején építették.

A franciák jó példáján csak a 18-ik század vége felé kezdének a németek is okulni, s minden német tartományok között a Rajnavidéknek volt legelőször épített utja.

Az austriai birodalomban VI. Károly volt az első, ki rendszeres utat építtetett, Bécszet görspontul (Knotenpunkt) vevén, Triest, Prága és Linz felé, de mind ezen, mind pedig a később Mária Terezia és Ferenc alatt épített utak, kevés szaktudományyali kivitelők miatt a várakozásnak meg nem felelvén, később újra átépíttettek.

Hazánk a többi nemzetek közül legtovább élt patriarchalis viszonyban, és ez, s valamint nemzetünknek mindenhez mi régi, szent ragaszkodása következtében bizony nagyon soká kellett az anyaföldet használva, a jó utakat nélkülözni. S miután nálunk római utak maradványai nem találhatók, magunk pedig mitsem építünk, igen természetes, hogy nem is volt csinált utunk, s különösen az áldott alföld szenved most is leginkább e tekintetben.

Élénk képzetében él még mindenkinek a jelen századunk ötödik évtizede előtti viszony — az utvám bevolt hozva, a nép ingyen volt köteles utat csinálni; s készített is a harmadik évtized után, itt-ott utnak gunyolt földhányást, mit fennmaradt deák példabeszéd, „Hungari ponunt lutum, ad lutum, et vocant töltés“ is bizonyít, sőt az ily töltéseket először meg is hinték földes kavics-, s legtöbb esetben poronddal, — de csak egyszer, s ezután nyugodt lélekkel hajták az illető építtetők fejüket a semmit tevés párnájára, mintha legalább is mindannyian Telfordok lettek volna, — s tőlök azután bátran elakadhatott bárki, négy fogatu üres szekerevel az országuton, — s mégsem tettek többé mitsem, legfeljebb ha a szolgabíró tevé rendes körutját, s véletlenségből gyenge előfogatu lovai bentfelejték a sárba, kellett a falunak az illető kátyut betemetni.

Pedig ott hol az utak roszak, lehetetlen, hogy jólét uralkodjék; mert mit ér a bő termés? mit az iparos fáradsága, ha szorgalma gyümölcsén csekély áron lehet csak tudnia, sokat nem is vár a termelő, mert jól tudja, hogy egy kocsi buzatehernek az első buza piacrai szállítása kétszer annyiba kerül mint maga a buza, s így ily körülmények között, kivitelre csak is oly helyen lehet számítani, hol vízi közlekedés áll.

Igen érzékenyen sujtá és sujtja még jelenleg is e hiány édes hazánk nagy részét, mert mivé lehetett volna e nemzet, ha kereskedése nem lett volna akadályozva; — azon áldás, mely földeinken van, s marháink tenyésztése körül a fáradságot jutalmazza, a leggazdagabbá tette volna e nemzetet, hanem mind ez lehetlen volt, saját zsirjába kellett fulladozni, — hirdették ezt nemzetünk nemtői, lelkesíték és buzdíták az illetőket, de kevés sikerét tapasztalták fáradozásaiknak, nagy Széchenyink s a tapasztalatdús Szemere Pál működtek az utászat téréen, tettek is, mit mindig hálás érzettel emlit a nemzet,

de egyesek ily tágas téren elvesznek, ha mindenfelől lelkesedés nem támogatja boldogító céljaik elérhetésében.

Egy utazó azt mondá utleírásában, hogy a nemzet jólétét utaikról lehet megítélni, mert az ut az ország ütere, ezen kell minden kincsének a közjólét piacára folyni, az utakon hemzsegni kell a közlekedésnek, élénknnek lenni a forgalomnak, mivel a hol nincs kereskedés, nincs jólét sem.

Utépítésünk 1845 óta kezd azonban kissé emelkedni, s az utolsó évtizedben több rendbeli, ha nem is jó, de a közlekedést mégis elősegítő utak épültek, azért még minden nap elmondhatjuk: „Jó ut jöjjön el a te országod.“

(Folytattatik.)

Ehregruber Imre.

Az ipartársulatok.

Tudják olvasóink, hogy a m. é. december 20-án kelt császári nyiltparancs az iparüzhetési jogot új, korszerűbb alapra fekteti, melyről nem állithatjuk ugyan, hogy az iparszabadságot életbe hívta volna, mint sokan állítják, vagy hiszik; de mely ez iparszabadsághoz valóban közelítő lépést tett.

Ezen császári nyilt parancs által az eddigi céhek működési tere megváltoztattatik, de nem szüntetnek meg a céhek, sőt meg van engedve, hogy céh nevezetűket meg is tarthassák. A céhek jelen szervezetüknél fogva, sok iparüzlet még pedig igen virágzó, minden céhi, és társulati bekeblezésen kívül volt; ellenben sok vagy hogy igazabban szóljunk, majdnem minden céh, oly tarkabarka természetű iparokat (mesterségeket) foglalt magában, hogy ha ezek tanácskozmányra összeültek, alig lehetett érdeket találni, mely mindnyáját közös élénkséggel illette volna. A városok céheit szintoly kevéssé lehet abból kivenni, mint a falvakét. Azért is az ily céhek minden erejüket elforgácsolták, és figyelmüket nem értették máshová irányozni, mint hogy az ipartársulványnak (inasnak) nehezítették a legénynyé, a legénynek a mesterré válást.

Az új iparrend ezen bajokon segíteni kíván, és ennek alapján a kereskedelmi kamarák fel is szólítottak, miként lehetne valamennyi iparüzletet tudományosabb alapon csoportosítani, úgy hogy a rokoniparok együtt egy társulattá szerveztessenek, és ott az illető érdekek legcélszerűebben képviseltessenek. Az eszme jó, és a kereskedelmi kamarák szokott avatottságukkal megfeleltek ezen feladatnak, csak az a kár, hogy mindegyik kamara minden közös tanácskozás nélkül más kamarákkal, csak saját nézeteit formulázta, és így — noha az alapszabályok kidolgozásánál, és az iparüzletek csoportosításánál alkalmasint mindegyik az 1857. évi statistikai congressusnál fejtegetett elveket tartotta szem előtt, — miután az illető helytartóságok a kamarák javaslatain aligha sokat

fognak változtatni — minden kamarai kerületben, minden koronaország bár mi néven nevezhető alfelosztásában, más iparcsoportosulások fognak érvénybe lépni; a mi ugyan a közkedvességű tarkaságot eléggé fogja szaporítani. Csak az ipartársulatok számát tekintve, ez a kamarák különféle javaslatai szerint 8 — és néhány 70 közt változik. A temesvári kereskedelmi kamara tekintetbe vevén a kölcsönös érdeket, mely nélkülözhetlen az iparüzők olyan tagjaiban, kik együtt társulatot kívánnak alkotni, és tekintetbe vevén az ilyen önálló ipartársulat fenntarthatására szükséges anyagi segédeszközöket és föltételeket, célszerűnek vélte valamennyi iparos foglalatosságot, a mennyire az idézett új iparrend szabályai alá esik, 14 csoportba, társulatba, vagy ha úgy tetszik, céhbe beosztani. Ezen 14 ipartársulat (Gewerbs-Genossenschaft) következő:

I. Iparüzletek, melyek nem-fémes ásványokat feldolgoznak. Mészégetők, cserép- és tégláégetők, kőedény-, korsókészítők, fazekosak, palakészítők, alagcsőkészítők, Terracotta- és agyagárukkészítők, üvegesek, és üvegcsinálók, porcellángyárosok, iparüzlet erőműtanilag feldolgozott kövekre mint: (utíkövek, malomkövek, köszörükövek, építményi alkatrészek, házi-eszközök homokkőből, granitból, porphírból, kigylamárványból sat.) és égetett kövekre (mint: maró mész, víz-építési mész, mesterséges kőragasz, gipsz) kőfaragók.

II. Iparüzletek, melyek nemtelen fémeket feldolgoznak. Sodronyművek, bádogáruk-készítők, (bádogosok) szegek-, és sodronypecek csinálók, gépezetek és erőműtanosok, minden nemű kovácsok, lakatosok, puskások, kardcsiszárok, reszelőműves, tücsinálók, vörösrézárúk-készítők, ónműves, sárgaréz-műves, packfong-, és ezüstölési munkák, bronce- és khinaezüst árúk, szerkovácsok, és kőreszgyártók (műszerkovácsok), sarkantyművesek.

III. Vegyészeti árúk készítői. Borkő, hamuszir és sziksó, fehérény (albumin) és vegyészeti festékek, illatszerek, olaj, szappan, gyertyák, világító- és gyújtóanyagok és gyújtószerkezetek, durranó-, kendőző- és illatarúkkészítők, enyv, kátrány, szekerkenőcs, csontliszt és mesterséges trágya, állatszén, csizmafénymáz, szurok, terpenin, lakk, kence (fírnász), pecsétviasz, műélesztő, keményítő, keményítő mézga (dextrin) és gyantapótlány, timólkészítés, ténna, kén-, só- és salitromsavany, mesterséges ásványvizek.

IV. Táp- és fogyasztási szerek készítői.

a) állati anyagokból: halászkok, mészárosok, hentesek, sajtcsinálók, pacalárusok.

b) növényanyagokból: molnárok, sütők, kávépótlány-készítők, finomsütemények, cukrászkok, mézeskalácsosok, tésztagyárosok, szentfűcsinálók, cukor- és szirupgyárosok.

V. Italkészítők- és árusok. Sörfőzők, borszesz- és pálinkaégetők, rosoglio- és liqueurkészítők, ecetgyárosok, kávéskok, theafőzők, korcsmárosok, vendéglősök, és szállodák birtokosai.

VI. Iparosok, kik fonalakat, szőtt, hálózott és hasonló kelméket készítenek: Fonók (selyem-, len-, kender-, juhgyapju, és pamut-) cér-

nások, mindennemű takácsok, posztóbeavatók- és nyírók, kelmefestők, és nyomtatók, harisnyakötők és paszomántosok, kötélgyártók, wattacsinálók, lószőrszövők, pokróckészítők, viaszvászonszinálók, gombkötők.

VII. Iparosok, kik szőtt, hálózott, vagy fonalozott kelméket feldolgoznak. Mindennemű szabók, nap- és esernyőkészítők, sapkacsinálók, piperészek, nyakravalókészítők, virágcsinálók, fehérruhávarrók, himzők, paplan- és mátráckészítők, kalapfölkészítők.

VIII. Iparosok, kik állati anyagot feldolgoznak. Mindennemű timárok, bőrlakkírozók, bőrfestők, pergamentcsinálók, sarusok, cipészek, nyereggyártók, szijgyártók, bőröndösök, keztücsök, bőrből készült divatarúk, kordoványosok, szücsök, sérkötőlék csinálók, kalaposok, kefekötők, ékitőselem készítők; tolltarajkésztők, hallcsontkészítők, hajfonók, fodrászkok, viaszöntők.

IX. Iparosok, kik papírt és papírból, vagy más növényi nyersanyagból (a fát kivéve) készült tárgyakat feldolgoznak. Papír-, táblapapír-, és sajtóhulladék készítői, papírkárpit- és ablakgörfüggöny készítői, játékkártyák készítői, könyvkötők, doboz- és papírdíszművesek, papírtészta csinálók, szalmaszövet-, és szalmakalap gyárosok, nádfonadékok-, gyékény- és nádtakarók készítői, parafa-, rugacs- és gutta-percha-árúk készítői.

X. Iparosok, kik fát, csontot, borostyánkőt, tajtéket stb. feldolgoznak. Asztalosok, deszkák- és talajkockák készítői, bodnárok, kádárok, kosárcsinálók, szítások, esztergályosok, pipavágók, faragványos árúk készítői, aranyozók, kárpitosok, fésűsök, gombművesek, kerékgyártók, bognárok, szerszám- és puskaagy-csinálók.

XI. Építészeti iparok. Kőművesek és építészek, ácsok, cserépfedők, szobafestők, mázolók, márványzóok, kéményseprősök, utcakövezők, csatorna tisztítók, kútásók.

XII. Műiparok. Zenészeti húros- és billentyűs hangszerek készítői (mint guitarre, cittera, hegedű, zongora, orgona), fuvó hangszerek készítői, matematikai, természettani, és szemészeti szerek, betüöntők, fa- és bélyegmetszők, pecsétvésők, könyvnyomtatók, réznyomtatók, könyvvonalozóok, daguerreotypusok, fényképezők, galvanoplastikusok, mintarajzolók, hengervésők, óraművesek, ötvösök, ezüstművesek, harangöntők, üveg-, olaj- és képfestők, képfaragók.

XIII. Iparok, melyek semmit sem termesztenek, de a kereskedelmi iparokhoz még sem számíttathatnak.

a) Iparok, melyek személyes szolgálattételben állanak, mint: mosók, folttisztítók, olló- és késköszörülők, szobafényesítők, borbélyok, zongorahangolók, kölcsönkönyv és zenelmiek tára, pecsenyesütők, aszfűvesek.

b) Szállítványozási iparok, mint: hajósok és hajótulajdonosok, bérkocsisok, álló fuvarok birtokosai, fiakkerek, lovarda tulajdonosai, lókölcsonzők.

c) Kisárusok, kik üzleteiket nem kereskedelmileg

gyakorolják, mint: szatócsok, bakonyások, élelmiek árusai, cérna- és rövid portékák árusai, piacállásosok, szalag- és képkalmárok, vásárjárók, zsidóárusok és taratytusok.

XIV. Kereskedők: Terménykereskedők, árukereskedők akár nagyban, akár kicsinyben (könyvárusok, fűszerárusok, rőfös gyártmányok árusai, divatárusok, vasárusok, bőr-, butor-, papír-, üveg-, porcellan, sat. árusok) pénzváltók, bankárok, szállítványozók.

A mennyire hazánk viszonyait ismerjük, minden megyei járás székhelyén ilyen ipartársulatot lehetend alakitani, mely a fennállhatásra elég erős leend, ha az ugyanezen járásban levő iparosok be fognak kebleztetni azon ipartársulatba, melyhez tartoznak. De ha vélekedésünk ellenére egyik vagy másik ipartársulat önálló szervezetére az egész járásban rokoniparosokat nem találna is tán elegendő számmal, ez esetben két rokon ipartársulatot lehetne ideiglenesen összecsoportosítani, például a negyediket az ötödikkal, a hatodikat a hetedikkel, a kilencediket a tizedikkel. Azt azonban minden esetre kerülendőnek tartjuk, hogy különféle egyes iparosok — kiket sem munkássági anyaguk, sem eszközeik egymáshoz közel nem hoznak — egyesületté alakuljanak, mert ez csak a régi céhek szervtelenségét állítaná vissza.

Azon iparok, melyekről jelenleg még nincsen tudomásunk, és fölfedezés, vagy az emberi teremtő szellem fejlődése következtében lépednek majd világra, a fenebbi osztályok egyik- vagy másikába könnyen lesznek sorozhatók.

Pesty Frigyes.

Levellezések.

Pest, május 16-án. Ma tartatott meg a protestánsok részéről a Széchenyi gyászünnepély; mely alkalommal az egyház tornyain, s a közeli házak ablakiban nemzeti és feketeszínű zászlók lengtek; belül a gyászfátyollal bevont padok, a predikációs szék, a ravatal, melyet a Széchenyi-család cimerei díszesítettek, a szomorú arcok, a komoly elmerültség, minden, minden emlékeztetett az ünnep nagyságára és méltóságára. Majd megzendült az orgona mélabus hangja, s a roppant néptömeg, az énekkarral együtt röpité áhitatos zsolozsmáit a mindenhatóhoz; midőn az ének elhalt, Török Pál lelkes ur lépett a szószékre; hazafias szellemü, erőteljes beszéle általános hatást idézett elő; röviden érinté az elhunyt „legnagyobb magyar“ érdemeit, azután áttért a protestantizmusra, mely — a szónok állítása szerint — három század óta egyházi szertartásait magyar nyelven végzi, s így bizonyos tekintetben istápolója, fenntartója volt a hazai nyelvnek, e vallás érdekeinek támogatása végett, emelte szavát a nemes gróf az 1830-ki országgyűlésen, melyen erélyesen pengették, hogy a tárgyalások magyar ne latin nyelven folyjanak sat.;

... jeles beszédét buzgó inával zárta be, mely adja az ég! hasznos és gyümölcsöző legyen. Nt. Török Pál ur után, Ballagi Mór, mint az akademia megbízottja lépett a szószékre, leszármaztatásilag fejtegetve azon viszonyokat, melyek között gróf Széchenyi István, a Lipcsénél magát kitüntetett huszárkapitány, föllépett 1825-ben, midőn a magyar tudós társaság alapját megvetette; ez időtől fogva a nagy tettek folytonos láncolata következék; majd eljött az idő, midőn — féltve hazáját az enyészettől — lángoló hon-szerelme kétségbeesett, szive megtörött;

... Azután a ravatal előtt Thaly Kálmán, ismert fiatal költőnk „Széchenyi emlékezetére“ saját költeményét szavalta el; a versezet becsét, hogy kellőleg méltányolhassuk, olvasnunk kellene, miután a gyöngye hang és a szaggatott előadás miatt minden szót nem hallottunk, de Thaly szerencsés geniusa bizodalommal tölt el ezen költeményt illetőleg is. Végre az énekkar által „Isten áldd meg a magyart“ szépen énekelte, melynek végeztével a roppant tömeg, mint egy varázsütésre, a Szózatot kezdé énekelni. A templomból kitakarodó néptömeg az utcán is folytatta a Szózatot. Egyébiránt példás rend uralkodott.

Pest városának tanácsa egy nagyszerű áldozatot tett le a haza oltárára, mely által felsőségét minden más város fölött kivivta; életre ébredt, midőn a tudományosság hódolatot kívánt, fölfogva a haladás eszméit, a miveltség igényeit s a kor szellemét. Ugyanis a dunaparton levő két telkének felét ingyen az akademiának ajándékozta; másik felét pedig, négyszögü ölét 120 frtjával ajánlotta jól, jóllehet műértők állítása szerint — 200 forintot megér. A kettős telek 1200 □ ölet teszen ki, s így az ajándékozott telek 600 □ öl × 200 forintjával = 120,000, melyhez a másik telek elengedett részét számítva × 48,000 = 168,000. Pest, méltó fővárosa a hazának! Most már hozzá lehet fogni az építéshez, mihelyt a terv készen leend. *)

A mult héten a n. szinpadon két új dráma adatott elő, a „Kendiek“ Szatmáry Károlytól és a pályanyertes „Titkos iratok“ Szigligetitől. Amaz eredetére nézve, regényből született, melynek hősnője „Izabella“ Zápolya János özvegye. Noha itt-ott észrevehető a küzdelem, melylyel szerző a kezdeményezés nehézségeit legyőzni törekszik: ingadozva a történeti hűség és a drámai kellemek között a nélkül, hogy e kettőt megegyeztetné, az

*) A magyar akademia gyűlésében tett jelentés szerint a házhely területe mintegy 1300 □ öl, melynek értékét Tóth Lőrinc ur 180,000 forintra becsülte. (Szerk.)

alárendelés segélye nélkül; mindamellett hivatottságot tanusít; jóllehet a sikert leginkább Egressy Gábor és Jókainé művészi játékaiknak lehet tulajdonítani. Kiváló jellemet hasztalan keresünk; a cselekvények nincsenek drámailag motiválva; a tragicus kimenet szelidebb érzelmek helyett, rémületet gerjeszt; s a személyek aláhullanak az eszményítés keretéből. — A „Titkos iratokról“ jövőre.

Mult napokban találkozánk Főkövy Antal urral, a gyöngyösi kaszinó lelkes elnökével, ki a végre járt Pesten, hogy a Gyöngyösön f. évi september 16-án tartandó „Széchenyi ünnepélyre“ a dicsőült gróf életére vonatkozó adatokat, az illetők szives készségéből, megszerezze; az emlékbeszéd, s a költemények nyomtatásban is meg fognak jelenni. A derék Főkövy ur lelkesültségének, termékeny buzgalmának s sikerdus tevékenységének köszönhető, hogy a gyöngyösi kaszinó minden rendü magyar lapot járat, s az irodalom mindenágu terményeit hamar megszerzi. Sokáig éljen a fiatallelkű ósz hazafi!

Azon képek közül, melyek Széchenyi Istvánt ábrázolják az utóbbi időből, legsikerültebb az, melyet Vahot Imre ujonnan kiadott, elég ránézni, hogy az ember csudaérmeknek engedje át magát, a szív örvend, a lélek röpdés örömeiben és bánatában; az a homlok az ó és új világ bölcsességét hordja magán; a sasszemekben egy viharos mult keserve és egy szebb jövő átlátszó kristálya tükröződik, mintha hallanók szellemének susogását: „Magyarország nem volt, hanem lesz!“ És a néma ajak az összes tudomány bányájának kincsét zárja el; próféta hősakáll, daliás bajusza, egy mesés korra emlékeztet, midőn Álmos, a távol hegy ormairól belátott a magyar tündérvilágba; athletai vállalai a valódi hőst juttatják eszünkbe, melyeken az idők viharai nem fognak, csak a hon-enyészet miatti aggodalom vaskalapácsa zuzhatja össze; és a mell, melynek balján a legnemezebb szív, a honszerelem emésztő tüzeiben hamvadott el... Oh e kép... bizonyosan egy magyar család szobájából sem fog hiányozni.

Jövő vasárnap nagyszerű ünnepély leend a Svábhegyen, ha t. i. az eső el nem mossa; ugyanakkor ott Széchenyi szobrát állítandják föl. A Széchenyi ligetben szinte szobrot emelnek, melyet áldozó honleányaink készítenek.

Posony, május 8-án. Esős, kellemetlen nap volt az a 3. május, de kellemetlensége dacára tömve volt a prot. egyház, mert az nap ünnepeltük másodsor Széchenyink gyászmiséjét, újra szaggatottuk fel az alig behégedő sebet, melyet e férfi halála nekünk vert.

Nem fárastom figyelmét a szertartás leírásával, csak azt említem, hogy derék hitszónokunk Geduly Lajos dicsbeszéde a hallgatók nagy körét mélyen meghatóta.

A mise után az egyház előtti téren a „Szózat“ ünnepies hangjai emelkedtek ég felé. (Bár csendőrségleg a Szózat éneklése el volt tiltva, és a miatt néhány színész és diák a csendőrségnél vallatott, hogy a kezdeményezőt kitudhassák.)

Április 10-étől fogva magyar szintársulat működésén falaink között, egy rövid szemlét tartok a személyzet és előadások felett.

Kezdjük e szemlét lovagiasan a női személyzettel: Molnárné (igazgatóné) bár milyen jeles és kedves legyen, játékjában és bájoló dalaiban, a még friss emléken levő bájos Hegedüsét ki nem pótolhatja. Bánhidik. a. igen kedves tünemény, és csak sajnáljuk, hogy oly gyéren találkozunk vele a színpadon. Szép-Mátra Laura felséges színésznő, főképp drámai szerepekben, de olykor nagyon is hideg szerepeiben. Fehérváriné játéka csak idegenit, és sehogy sem tetszik közönségünknek. — Továbbá említendők még Szöllösi Róza és Piroška kisasszonyok.

A férfiak közt a 22 éves Együd az egész társaság szemefénye és elvitázhatlan az ő elsősége; nevét minden színlapon olvassuk, még pedig előkelőbb szerepekben, és mondhatjuk, mindig megfelel a közönség várakozásainak, és rendesen élénk tapsokkal jutalmaztatik. Ha e fiatal művész úgy folytatja pályáját, a mint elkezdé, bizton felteszük, hogy színészeink első sorában fog neveztetni, de tanulmányozás, szigorú s szorgalmas tanulmányozás legyen jelszava.

(Tisztelt levelezőnk további bírálatát mint csak helyi érdekűt, el kelle hagynunk. Szerk.)

Vége még egy észrevételünk van az előadási névsor ellen, t. i. hogy Molnár ur kerülne a fordított szindarabokat; ugy e napokban a „Lowoodi árva“ és „Marcsa“ került a színpadra, és természetesen kevesen látogatott ház mellett, mert hisz közönségünk nem olyan nagy, hogy minden nap mást várhatnánk. Majdnem minden előadásban ugyanazt a közönséget találjuk, és ez, minden áldozatkészsége mellett, végre mégis csak kifogy türelméből és nem fordítást, hanem eredetét kíván.

Nem tagadhatni, hogy e derék magyar szintársulat jelenléte igen örvendetes hatást gyakorol a posonyi németekre is, mert annyi nyelvtant mint most, a könyvárusok rég nem adtak el.

Nem tudjuk ugyan ki fordítja a magyar színlapokat németre, de az áll, hogy azok igen rosszul fordítatnak; csak egy esetet emelünk ki, mert az nagyon is nevetséges, t. i. a „Bányarém“-ben előforduló népdalt Petőfitől: Árvalányhaj a süvegem bokkrétája... így adta vissza a fordítás: Armes Waisenmädchen, meiner Mütze Sträusschen....

Örülhetsz jó Kertbőlki (lásd Nagytükör p?) hogy mégis létezik valaki, ki még náladnál is rosszabbul fordítja (v. ferdíti) népdalainkat németre!

Beodra, május 13-án. Tisztelt szerkesztő ur! Hazánk elhunyt legnagyobb fiáért, gróf Széchenyi Istvánért f. hó 11-én tartatott meg Beodrán a gyásztisztelet; a szertartás nagyszerű kiállításához szükséges költségeket a hazafiúi és jótékonyági áldozatkészségről ismert gróf Karácsonyi Guido ur fedezte, és a misét nagyságos Burghardt István prépost és főesperest ur végezte négy más lelkész ur segédletével. Mise után a résztvevők között egy aláírási ívet nyitott meg a fen-

tisztelt gróf, dicsőült nagyunk Pesten felállítandó emlékszobrára, maga részéről 500 forintot irván alá, összegyűlt mindössze hamarjában 542 ft., mely öszlet illető helyére már el is küldetett. A gyászszertartáson temérek helybeli és vidéki népség volt jelen, köztök számos német és szerb ajku hazánkfia, ez utóbbiak a helybeli lelkészükkel együtt. Béke a dicsőült hamvaira és áldás a hazára!

T. S.

Beodra, május 11-én. Ma tartottuk meg a legnagyobb honfiért a gyászünnepet. Ngos Burghardt István prépost és főesperest ur, a községi tanodák szemlélete végett erre utazván, sürgős dolgai mellett is, elvégzé az egek urához nyújtandó áldozatot; melynél több szerbek, izraeliták, valamint a környékbeliek közül is némely nevezetesb egyének, kiknek a dolog tudtukra esett megjelentek. Vidékünkön april 8-kától május 8-káig egyetlen egy derült nap sem volt: az egek is gyászszint öltöttek, tehát hogy ne gyászolnók mi azon nagy embert, ki honáért és az emberiségért élt, túrt, fáradott s végre ezekért életét is föláldozta. Mégis — mint végrendelete *) toldalékának mellékletéből is kitünik — volt idő, midőn a hazáért legtöbbet áldozó honfit sokan elösmerni nem akarták. „Ő (a nagy honfi özvegye) vala az, — így szól a „Melléklet“ — ki már akkor is felfogta öszinte vágyamat és nagyobbyszerű eszméimet: Szolgálni a Hont, mikor közfelhevülési pillanatokon kívül, legalább azon körökben, melyekben én valék helyezve, alig volt egy hó kedély is, mely megértett s egy kissé méltatott volna, de áltáljában a legtöbb egy felhőkben repdeső különcknek, sőt egy mindent magának feláldozó hiunak színében jelentem meg.“ Azonban, most már a nagy veszteséget átaljában siratjuk; igenis, mert emberi gyarlóságunknál fogva, csak a vesztett dolognak értékét tudjuk valódilag megbecsülni.

K. F.

Oravica, május 10-én. A legszebb tavaszi napok egyike messze kilövellő üdítő sugarait: — S oh mégis mi bú s gyász ül itt a bércek ormain, mily komoly ihletség uralg e város lakói között? — Feledhetetlen emlékü Széchenyink elhunytá fölötti gyászünnepe ez, melyhez méltólag mi is minden vallás s nemzeti különbség nélkül a legnagyobb áhitattal járulánk.

A r. k. egyház ma már $\frac{1}{2}$ 10-re be nem fogadható a gyászolók nagy részét, a megható engesztelő áldozat alatt pedig minden szem a fájdalom könyűitől nedvesült, s „Béke, örök béke poraira“ hangzott fel minden szivből; különösen észrevehető volt öreg bányászaink elérzékenyülése, kik az ország legnagyobb nap-számosát a Duna partján Moldvától Orsováig vezető híres Széchenyi ut létesítésénél mint munkások sze-

mélyesen ösmerni, s benne az akkori nagy munkahiány miatt nemes jöltevéjüket birni szerencsések valának. — De ugyan hova is nem hatott Széchenyink áldást hintő keze? és hova nem hat még mindenkor boldogító szelleme! A gyászünnepelet kiválólag emelé a ravatal, Széchenyinek koszorúval diszitett élethű képével s a családi cimerral; két fekete zászlón olvashatók e jelszavak: „Si Deus pro nobis, quis contra nos“. A ravatalt 12 egyén állotta körül magyar diszöltönyben, részint kivont karddal, részint fáklyával kezökben.

Szóval az egész ünnep méltán bizonyítá a veszteség nagy voltát, s az e fölötti fájdalmat, valamint azt is, hogy Széchenyink szellemét örökölni legforróbb óhajtatunk!

F...gó.

Csakovár, május 13-án. Csakovárunk ugyan kicsiny, de lelkes mivelt szelleméről ismeretes, s hazafi áldozatokra mindenkor készsleges közönsége is megadá halhatatlan Széchenyinknek a végtiszteletet; midőn f. hó 12-én a helybeli rom. kath. egyházban fényesen megtartá a gyászmisét.

A misét maga az igen tisztelt kerületi esperest s plébán ft. Csikós Antal ur, környékbeli tiszteletben álló négy plébán ur segítségével mellett végezte.

A családi cimerekkal diszitett ravatalt tizenketten állák körül égő fáklyákkal, az ide sietett vidéki, és helybeli nemes, és polgári urak közül.

A ravatal előtt egy előkelő fiatal urhölgy gyászlobogót tartott, két urhölgytől égő gyertyákkal környezve, mind hárman gyászöltözötben.

A magában kis egyház, melyben a nagy oltár és a céhek zászlai gyászba borítvák — nem birván befogadni a számosan ide tódult — minden vallásu s ajku ájtatos népet — az egyház előtti téren még több százan egyesítették a benlevőkkel imájokat a mindenhatóhoz ama nagy férfiúért, kinek a haza, de anyagi tekintetben az alvidék oly sokat köszönhet. S midőn a „de profundis“ elhangoztatott, s mindkét egyházbéli harangok megkonduktak, nem volt sziv, mely öszve nem szorult, nem volt szem, melyben könyek ne ragyogtak volna.

A szépnem nagyrészt gyászöltönyben vala — a helybeli ó hitü ft. papság, ugy számos szerb s román testvéreink sirtak velünk, a nagy férfiú, a legnagyobb magyar kora kimúltán.

A gyászzene és ének, melyben, az erényesség, ugy mint szépsége által ismeretes S. V. kisasszony remekelt, jeles főtanítónk Wiener Mihály vezénylete alatt, emelé a sokaság ájtatosságát, s helyenkint zokogást idézett elő.

A boltok zárvák, s a város egész nap ünnepies szint horda.

Az ájtatosság végén az egyesült két dalárda által a „Szózat“ mesterileg énekeltetett el.

*) Török János „gróf Széchenyi István végrendeletének főpontjai“ Pest 1860 Werfer Károly műintézetében. A tiszta jövedelem Széchenyi ércszobrának van szánva.

T Á R C A.

Egy bokor két virága.

(Történeti beszély.)

Irta Remellay Gusztáv.

(Folytatás.)

Az orvos eltalálta szándékát, s segedelemre hívta fel Omárt, mind ketjüknek csak nehezen sikerült helyzete megváltoztatására kényszeríteni Dórát, de a kétségbeesett ellentállás alatt, melyet a hölgy kifejtett, annyi vére folyt el, hogy az orvos már most valószínűnek mondta halálát.

De még valószínűleg magához tér, ha meg kell is halnia? — kérde Omár.

Az orvos igenlőleg válaszolt, mire a bég Jusuf nevét kiáltá.

Siess a barátok zárdájába s mond meg a quardiánnak, hogy ellátva mindennel a mivel a haldoklóhoz szokott menni, siessen ide*).

Jusuf eltávozott, az orvos az ismét eszméletlenül fekvő hölgy ápolásához látott, Omár pedig a mellékszobába lépett s leülve Jolán mellé, — önkéntelenül felvillant agyában a gondolat, mily mondhatatlanul boldog lenne, ha imádottja szerelmét bírhatná.

De az eszme, hogy visszaéljen hatalmával, nem villant fel agyában, pedig ki tudta volna meg, ha háreme falai közé zárja Jolántát.

Neki boldognak kell lenni, s az én rendeltetésem az, hogy szenvedjek — sóhajtott fel, — s azután ismét azon törte fejét, mit mondjon Jolántának ha magához tér s mit tegyen azután?

Elvégre határozott, s alig hogy rendezte elmejében a teendők minden részleteit, — felemelte szemeit Jolán.

Kérdőleg nézett Omárra s azután végig futatta a szobán bámuló szemeit.

Hol vagyok, mikép kerültem ide? — kérde.

Az ur isten különös oltalma következtében! — válaszolt hirtelen a bég, — a mennyei végzet úgy intézte, hogy én lehettem oly szerencsés megszabadítani kegyedet a nagy veszélytől melyben lebegett.

Jolánta a bámulat legélénkebb kifejezésével arcán s szemeiben nézett a bégre, mert tökéletesen érthetetlen volt előtte a mit hallott.

Ma éjjel Hatvanból hazafelé jövén, — egy szolnoki lakos, kivel találkoztam, azt mondá, hogy kevéssel előbb látott Abony felé haladni egy kalandor csapatot, mely közt szekér volt, melyen eszmélet nélküli, vagy holt hölgy vitetett.

Ezt hallva a nélkül hogy gyanítottam volna, hogy kegyed az elrablott hölgy, Abony felé vágattam kíséretemmel megszabadítandó — bár ki legyen, — a nőt. Nem irhatom le, mily bámulás lepott meg, s mily nagy volt örömöm, midőn a megtámadt rablók részint levagdaltatván, részint megfutamodván láttam, hogy kegyedet menthettem meg.

A megsebesült rablók egyike, — folytató a bég, — de e percben az orvos hangja lőn hallható a tapetajtón át.

A sebesült nő magához tért, — mondá arab nyelven az orvos, — elvezette a gyónást, s most beszélni vágy kegyeddal uram! siessen mert azt hiszem nem soká él már.

Azonnal jövök, — válaszolt Omár — küldd Jusufot.

Oly kötelesség, melyet egy percre sem halaszthatok el hív, — mondá Jolántának, de a mint csak lehetséges lesz,

visszatérek, addig leghivebb szolgálmat rendelem kegyed mellé, legyen nyugodt, holnap reggel magam kísérem be nénjéhez.

Jusuf belépett, Omár arabul arra utasította, hogy azt mondja, miként ő nem tud többet mint a mit már ő elmondott a hölgynek, s hogy ne tegyen említést halálos sebű nővéréről.

Jusuf meghajtá magát, — s megszokván a feltétlen s minden okkeresést mellőző engedelmességet, — nem törte fejét, miért adott neki ily parancsot ura.

(Folytatatik.)

Heti szemle.

— F. e. május 20-án a pesti görög n. e. egyházközség által Széchenyiért tartandó gyászmisére Rajacsics patriarcha ur váratik oda.

— Avatott forrásból értesülünk, hogy a pesti főtörvényszék feliratot határozott a ministeriumhoz intézni, miszerint az igazságszolgáltatás nagyobb biztosítása végett a törvénykezésben a magyar nyelv használatának a méltányos kör visszaadassék. A P. Hírnök, — melyből e hirt veszük, — arról is értesül, hogy a magyar oktatási nyelv visszahelyezése a pesti egyetembe legközelebb várható.

— Uj magyar lap tervben. Kecskemétről írják, hogy Gallia Fülöp ottani könyvtáros szépirodalmi és rokontartalmu hirlap kiadhatásért folyamodott.

— Illetékes helyről arról értesülünk, hogy a Széchenyi gyászünnepélyek tartása betiltatott.

— Fábry, kassai püspököt mint mondják a guta ütötte meg. —

— Nagyszebenben f. hó 12-én Széchenyi-Józsika gyászünnepély tartatott, melyben Erdélynek minden osztálya ünnepelte a két hazafi emlékét. A rom. kath. templom zsufolásig volt tele; jelen volt a kormányzó herceg, a g. n. e. püspök Schaguna, és nem csak magyar urak nemzeti öltönyben, hanem szászok és oláhok is nagy számmal, keblükben viselvén az őszinte tiszteletet a minden kétség feletti hazafiság iránt. A kath. isteni tisztelet végével, az egész tömeg átment a református templomba, itt a Szózat egy része énekeltetett el.

— Somogyból azt írják a Napkeletnek, hogy ott uj lap van keletkezében, melynek szerkesztője Roboz István leend. Levelező egyuttal őszintén bevallja, hogy nem nagy barátja vidéki lapoknak. Ej, ej! Tantaene animis coelestibus irae? Ha még azt mondta volna, hogy nem találja arányban a lapok számát az olvasókéval, megnyugodnánk aggodalmában, és azt mondanók: keletkezzen lap csak ott, hol elv, és szükség kívánja, és a fenállhatás föltételei megvannak. De úgy általánosan a vidéki lapok felett pácát törni — — ej, ej! ez még is csak sok. Éjszakamerikában többnyire a 2—3000 lakossal bíró helységek már képesek önálló hirlapot fentartani. Nem volna-e jó, ha hazánkban is hasonló népszerű városokban magyar lapokat alapítanának? Ez természetesen elvkérdés. De az gyakorlati tény, hogy a vidéki lapok ujoncozzák az olvasókat a nem olvasók köréből, és így raknak az irodalom fogyasztó közönségének szélesebb alapot; viszont, el kell mondani, hogy valamely lap jóvá nem lesz csupán ezáltal, hogy Pesten jelenik meg, és volt már elég fővárosi lap, mely silányságánál fogva legutolsó vidékinek sem állhatott volna be.

*) Szolnokban a török uralom alatt is voltak Ferenc-rendü atyák.

Temesvári ujdonságok.

* Zichy János gróf és Zichy Irma grófné ő méltóságai, Topolya bácskai uradalmuk részéről 200 forintot küldtek szerkesztőségünkhez oly megbizással, hogy ezen összeget az árvíz által károsult bányások fölségelésére fordítsuk. Midőn a nemes adakozóknak ezen kegyes adományért a szükölködők nevében köszönetet mondanánk, kijelentjük, hogy a kiosztásról annak idején számolni fogunk.

* Felsőbb engedélyvel Temesvárott „Albina banatului“ (bányászati méh) című politikai, irodalmi és gazdasági hetilap fog megjelenni oláh nyelven. Szerkesztőül Mantyuka N. nevezetik.

* A szükölködő horvátok és bányások javára f. hó 6-án tartott bál 1000 forintot liszta hasznot eredményezett. A költségek 198 ft. 80 kr-ra ruhtak.

* Mult vasárnapon tartotta Dömötör helybeli protestáns lelkész beköszöntő egyházi szónoklatát magyar nyelven.

* A „Bukuresti Magyar Közlöny“ című hetilap első számát megkaptuk, és ez azon őszinte ohajunkat gerjesztette föl, hogy ezen üdvös beolyásra hivatott közlöny, minél hosszabb

életűvé legyen. Ára postán küldve félévre egy arany, vagy 6 for. o. értékben.

* Hetivásári árak május 18-án: Buz a 4 ft. 15 kr., 4 ft. 5 kr., 4 ft. — Rozs 3 ft. 10 kr. — — Árpa 1 ft. 80 kr. — Zab 1 ft. 40 kr. — Tengeri 2 ft. 60 kr. méronkint. — Szalma 2 ft. 50 kr. mázsája.

Szerkesztői távirtda.

Trencsinbe Sz. D. Becses adalékjaival felettén lekötelezett bennünket. E téren a legkisebb adatszaporítás is nyereség. Utmutatása szerint más helyen is fogunk nyomozni; de ugy-e bár, ön továbbra is figyelmére méltatja e tárgyat, és hozzájárul, hogy bele ne törjön késünk, mint másoknak?

Esztergom K. N. Lakhelyváltozásáról már két hét előtt értesültünk, és e szerint intézkedtünk. Lehetetlen hogy hiány legyen a küldésben.

Becses közleményeit időnkint már is közöltük, a többi sem marad el. Bécse V. A. Teljességgel hatalmunkon kívül fekszik az annyiszor panaszlott bajnak elejét venni, melynek oka, hogy nem saját intézkedéseinkben fekszik, eléggé mutatja az, hogy Bécsbe járó szép számu példányaink mások részéről soha sem reclamáltak. Önnek, bár hányszor kívánta, kétszer, háromszor is pótoltuk a kimaradt számokat, és pedig szívesen; de ennél többet csak magasabb hatalomtól kell követelni.

Kiadó és felelős szerkesztő Pesty Frigyes.

HIRDETÉSEK.

6. sz.

Biztosítási jelentés.

(2—3)

Az alulirt igazgatóságnak ezennel van szerencséje jelenteni, hogy **Bandl testvér** urak által képviselt

Temesvári főügynökségét

a számára kijelölt működési területen ezentulra a jégbiztosítási osztály vezetésével is megbizta, s egyszersmind jégbiztosítási kötvények kiállítására felhatalmazta, ajánlván ezen képviselőt a t. c. biztosító közönség figyelmébe s pártolásába.

Pesten, april hóban 1860.

Az első magyar általános biztosító társaság igazgatósága.

Vonatkozva a fenebbi hirdetményre, készséggel följajánljuk szolgálatunkat a t. c. közönségnek a következő biztosítások közvetítésére:

- jégek ellen**, teljes kárpótlási jótállás mellett; továbbá
- tűzkarok ellen**; ha villám által okoztatnának is, épületek, gyárak, gépek, készletek, butorzatok s barmokban sat., s végre
- szállitmányok veszélye ellen**, vizen mint szárazon vagy vasuton.

Mély tisztelettel

Temesvár, april hóban 1860.

Az első magyar általános biztosító társaság főügynöksége.

Bandl testvérek.

Az 1858-ik évben alapított és legfelsőbb helyen is megerősített

Első magyar általános biztosító társaság

Pesten

ötödfél millió o. é. forint

kezességi tőkével biztosításokat fogad el.

- Jégverés ellen**, teljes kárpótlás jótállása mellett, szintugy
- tűzkarok ellen**, ha villám által okoztatnának is, épületek, gyárak, gépek, készletek, butorzatok s barmokban sat.

c) **szállitmányok veszélye ellen**, vizen mint szárazon vagy vasuton.

Az alapítványi tőke, díjtartalékos és folyvást befolyó biztosítási díjak megnyugtató kezessegül szolgálnak, míg a biztosítási feltételek a közönség előnyére vannak alkalmazva.

A díjak lehető legjutányosabban s számítottan s az esett károk leggyorsabban és illendöbben kárpótlatnak.

Az alulirt ügynökség legkészségesebben ajánlja magát minden a biztosításra vonatkozó felvilágosítások nyújtására mint szintén bárminemű biztosítások eszközlésére.

Temesvár april hóban 1860.

Az első magyar általános biztosító társaság

ügynöksége

Babusnik Ágoston.

(7. sz.)

(3—3)